

переживаннях (страх, сором, безпорадність, приниження, апатія, гнів) та в неадаптивних моделях поведінки. Це пов'язано, перш за все, із вибором активної або пасивної стратегії адаптації від травмуючих спогадів. Колективна травма розтягнута у часі та може передаватися людям які безпосередньо непричетні до події, що стала причиною її виникнення. Розрізняють дві форми передачі травм: інтергенераційну і трансгенераційну.

Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо у дослідженні психологічних явищ, що можуть стати чинниками виникнення й підтримки колективної травматизації українців під час військової агресії росії, і з'ясуванні шляхів оптимізації посттравматичного зростання українців, розвитку психологічної резильєнтності й життєстійкості.

Література:

1. Горностай П.П. Групові захисні механізми як форма реагування на колективну. *Проблеми політичної психології*. 2019. Вип. 8(22) С.89-114.
2. Горбунова В., Климчук В. Психологічні наслідки Голодомору в Україні. *Історична правда*. 2021.
<https://www.istpravda.com.ua/%20articles/2021/03/24/159203/>
3. Міхно Н.К. Проекції культурної травми в просторі повсякденності: до питання візуальної презентації дискурсу війни в міському просторі. *Габітус*. 2020. Вип. 11.С.61-66.
4. Bezo, Brent and Stefania Maggi. The Intergenerational Impact of the Holodomor Genocide on Gender Roles, Expectations and Performance: The Ukrainian Experience. *Annals of Psychiatry and Mental Health*. 2015. Vol 3, 3.P.1-4
5. Volkan V.D. Transgenerational Transmissions and Chosen Traumas: An Aspect of Large Group Identity. *Group Analysis*. 2001. Vol. 34 (1). P. 79-97
6. Sztompka, P. Cultural Trauma: The Other Face of Social Change. *The European Journal of Social Theory*. 2000. 3(4), P.449-466.
<https://doi.org/10.1177/136843100003004004>.

ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА В УМОВАХ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Момот О.О., Кісельов Є.В.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
tmovsd@ukr.net*

Актуальність дослідження зумовлена формуванням особистості школяра в умовах здоров'язбережувального середовища закладу загальної середньої освіти як нагальної проблеми сучасної психолого-педагогічної науки й практики, адже здоров'я – основа благополуччя та розквіту нації, джерело щасливого повноцінного життя. Тільки здорова молодь спроможна творчо мислити, самореалізовуватися, досягати успіхів, рухатися поступально, сприяти розвитку нашого суспільства.

Мета полягає у розкритті передумов формування особистості школяра в умовах здоров'язбережувального середовища закладу загальної середньої освіти.

Так, Т.Серман у своєму дисертаційному дослідженні «Підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту до організації спортивного дозвілля учнівської молоді в аквацентрах» визначає основні передумови здоров'я та відносить до них сім чинників [2, с. 60-62], які, на нашу думку, необхідні в процесі виховання особистості школяра в умовах створення здоров'язбережувального середовища закладу загальної середньої освіти: мир, дах над головою, соціальна справедливість, освіта, прибуток, стабільна екосистема, сталі ресурси.

Мир. Поняття миру значно ширше, ніж відсутність стану війни в державі. Очевидно, що протистояння в сім'ї, конфлікти з ближнім оточенням, колегами суттєво шкодять усім складовим здоров'я.

Дах над головою. Дах над головою – це не лише своя домівка, квартира тощо. Це й певний рівень побутових умов, сталість майнових правовідносин, наявність інших чинників, що створюють відчуття впевненості в майбутньому щодо захисту власного майна від можливих природних або суспільних негараздів. Важливим є рівень розвитку соціальних інституцій, дія яких забезпечує відчуття захищеності особистості та її майна (правопорядку, аварій, надзвичайних ситуацій тощо).

Соціальна справедливість, рівність, неупередженість. Такі передумови здоров'я – гарантія однакових можливостей доступу до послуг соціальних інституцій, рівних громадських, майнових, соціальних прав, неможливості обмежень законних прав і інтересів особистості будь-якими структурами. Наявність цих передумов створює в людини відчуття захищеності та впевненості в майбутньому, а також надає рівні (у межах чинного законодавства) потенційні можливості в реалізації потреб, набутті гідного соціального статусу незалежно від расових, національних, релігійних, майнових, статевих, вікових чинників.

Освіта. Рівень здоров'я, як правило, безпосередньо пов'язаний із рівнем освіти: чим він вищий у певному соціальному середовищі, тим кращі показники здоров'я воно демонструє. Піклування про власне та громадське здоров'я пов'язане зі знаннями того, для чого необхідно і як це робити. Важливо розуміти поняття освіти в такому контексті не тільки як освіти суто валеологічну, а значно ширше – як освіти загалом [3]. Належний рівень знань основних природничих, наукових, філософських, гуманітарних положень створює у суспільстві системне уявлення про проблему здоров'я в цілому. Крім того, поняття освіти потрібно розуміти комплексно: і як надання інформації, і як навчання методам, прийомам та навичкам здоров'язбережування, і як виховання в душі безумовного пріоритету цінностей індивідуального й громадського здоров'я в усіх його виявах, сферах, рівнях. Це процес удосконалення особистості через формування певного складу розуму, способу мислення та вміння застосовувати отримані знання в житті.

Прибуток. Це – фінансові можливості для задоволення не лише мінімальних потреб існування, а й для створення послуг і товарів, необхідних для здоров'язбережування, забезпечення спроможностей споживання їх.

Стабільна екосистема. Ідеться не лише про стабілізацію нормальних екологічних умов там, де вони ще не зазнали шкоди від виробничої діяльності, а й про відновлення пошкоджених екологічних утворень із метою запобігання подальшому порушенню екобалансу планети. Лише активна реституційна діяльність забезпечить майбутню стабільність планетарної екосистеми з оптимальними фізико-хімічними параметрами для існування людства.

Сталі ресурси. Поняття містить і запобігання вичерпанню енергоресурсів, корисних копалин, виробничої сировини, і зважене господарювання щодо фінансових та матеріальних ресурсів країн, громад, окремих людей, незадіяних ресурсів виробництва, матеріалів й інструментів, інтелектуальних ресурсів, потенціалу громадських та приватних ініціатив. Вихідна теза така: чим більше наявних ресурсів в активі певного структурного утворення (людини, громади, організації, регіону), тим більші потенційні можливості цих ресурсів для покращення здоров'я.

Отже, здоров'язбережувальне середовище закладу загальної середньої освіти – це оточення особистості школяра, в якому діють взаємопов'язані чинники та створюються умови, спрямовані на збереження і зміцнення здоров'я, формується мотивація до здорового способу життя з метою всебічного розвитку та яке відповідає всім анатомо-фізіологічним особливостям індивіда.

Література:

1. Момот О., Новік С., Зайцева Ю., Шостак Є. Алгоритм збереження здоров'я : методичні поради та рекомендації : навч.-метод. посіб. 2-ге вид. доп. Полтава : Астрія, 2024. 144 с.
2. Серман Т. В. Підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту до організації спортивного дозвілля учнівської молоді в аквацентрах : дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Київ, 2017. 204 с.
3. Orsein I., Levin N. *Foundation of Education*. Boston: Houghton Mifflin Company, 1989. 621 p.

THE ROLE OF MORITA THERAPY IN RESTORING THE PSYCHOLOGICAL HELTH OF TEACHERS DURING THE WAR

Nikolenko O.M.

*Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University
omnicolenko@gmail.com*

Zhao D.

*Saitama University (Japan)
danningzhao12@gmail.com*

Problem statement. On February 24, 2022, Russia invaded Ukraine, which resulted in a full-scale war that has been going on for more than two years. Military events have dramatically affected all areas of life in Ukraine, including education, as well as the psychological and professional state of teachers who continue to teach and support students in difficult conditions.

However, psychological support for Ukrainian teachers is considered extremely difficult. The reason is that the mental health situation of Ukrainian teachers has been not good before the war. According to a survey of 1817 teachers conducted in 2018-2020 (T. Dziuba et al., 2021), an unstable level of emotional comfort was dominant in general (57.2%), "Self-assessment of mental health" (61.0%) and "Signs of psychiatric symptoms" (53.0%), due to unbalanced working conditions (overload, daily and weekly overtime) in Ukrainian educational organizations.

Ukrainian teachers are in dire need of support as they are affected by the dual effects of the crisis of war and the burden of their primary duties. When providing support, support is needed at the individual, institutional, and community levels, and concrete methods include those that deal with negative psychological reactions such as trauma response, and positive methods such as holistic well-being and positive interactions with students. Online psychological support is also viable, with emphasis on individualization and cultural sensitivity. Research on the psychology of teachers in wartime Ukraine and in crisis situations is still scarce, and most studies seem to focus on teachers' mental problems, with little consideration given to how to support them. The question of effective methods for the psychological and professional recovery of Ukrainian teachers remains open, which makes our article relevant.

The purpose of the article is to find out the peculiarities of the psychological and professional state of Ukrainian teachers during the war, as well as the possibilities of Morita therapy for their support and recovery.

Presentation of the main material. Our group is doing psychological supports for Ukrainian teachers, based on Morita Therapy, a traditional Japanese Psychotherapy. The aim of our activity is to provide Ukrainian teachers with group training of Morita therapy in order to improve their own mental health and, through this, the mental health of their students. As the preliminary research, we conducted interviews and a survey, to investigate the daily lives and